

Petar Jončić (1970) filmski kritičar, novinar i pisac. Diplomirao je na istoriji umetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu i magistrirao na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Autor je brojnih televizijskih reportaža i dokumentarnih emisija, a kritike i priče objavljivao je u časopisima, nedeljnicima i stručnim izdanjima iz oblasti kinematografije. Eseje o filmu pisao je za Treći program Radio Beograda. Autor je knjige *Filmski jezik Želimira Žilnika* (2003), za koju je dobio Nagradu „Dušan Stojanović”, kao i knjiga *Neki drugi film* (2014), *Muzičke slikovnice osamdesetih* (2015), *Film i rat: mimikrija horora* (2020). Kao koautor i priređivač monografije *Deca srebrne emilzije* (2017), dobio je nagradu Beogradskog sajma knjiga za najbolju foto-monografiju i Nagradu „Zaharije Orfelin”. Amaterski se bavi fotografijom i aktivno izlaže na brojnim domaćim i međunarodnim izložbama, gde je više puta nagrađen.

b

Petar Jončić

AJMO U BIOSKOP

edicija

KIKLOPI (knjiga br. 13)

uredništvo

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

Copyright © Petar Jončić

*Recikliraj, zasadi, brini se
o prirodi onako kako se
ona oduvek brinula o nama.*

1981.

Kupili smo po sto grama semenki i čekali da stigne Treći. Nikada nismo poverovali roditeljima koji su nas ubeđivali da ih sole tako što se ispiške po njima. Bile su predjelo za ono što sledi. Treći je uvek kasnio. Mi smo dolazili ranije kako bismo zauzeli mesto u redu. Miris roštilja i pljeskavice osećao se celom Balkanskom ulicom. Tako nam se činilo. Treći se pojavio baš kada je ispred nas bilo još desetak ljudi. Pokazao nam je karte koje je kupio jutros. Mesta su bila numerisana. Dobili smo svoj omiljeni parter levo, deseti red, sedišta 9, 8 i 7. Stalno smo igrali par-nepar kako bismo odlučili ko će ići po ulaznice u 10 časova, kada se otvori blagajna. Treći je uvek gubio i uvek kasnio.

Drugi je rekao da hoće manje luka nego prošli put. Momak koji radi na pljeskavicama

okretao ih je na roštilju brzo, poput mašine, ubacujući ih u lepinju kao da pred nama izvodi cirkusku tačku. Luk je bio jedini dodatak. Urnebes se dodatno plaćao. Ma kakvi majonezi, pavlake, kupusi i paradajzi. To je bilo greh staviti u pljeskavicu.

Svako je kupio po dve, stavili smo ih u kesu i krenuli na Terazije po piroške. Tamo smo osetili novi miris. Nismo mogli da ga objasnimo. Nismo se razumeli u kuhinju. Ali znali smo da je bio drugačiji. Platili smo po dve piroške za svakog i uzeli po minjon. Onaj roze, sa zrnom crnog grožđa na vrhu. To je bila jedina vrsta koja se tada pravila i prodavala. Treći je veselo iz desnog džepa izvadio neke papiriće. Bili su to bonovi za picu. Onu koja liči na veknu hleba na koju je neko izručio salamu i kačkavalj. Za bolju nismo znali. Rekli smo NE pici.

Imali smo još deset minuta. Odlučili smo da na brzinu popijemo po bozu u obližnjoj poslastičarnici. U izlogu s kolačima stajale su nove karamele. Pored onih koje imaju boju karamele, tu su sada bile i bele i crvene. Pitali smo se sa čime su. S vanilom i jagodom, saznali smo. Uze li smo 100 grama od svakih. I to je bilo to.

Iz sale su izašli oni koji su pre nas gledali film. Studirali smo njihova lica, osluškivali šta pričaju. Radnik koji je cepao karte glumio je

namćora. Zvali smo ga Brka. Nikada nije pogledao nijedan film. Ali je znao da je mural s leve strane hola naslikao neki Cile Marinković. Nije želeo da nas pusti i pored toga što su svi napustili salu. Poćeli smo da se raspravljamo s njim i on je udario ćvrgu Drugom, jer mu je izgledao kao najjaći.

- Uvek treba prvo onesposobiti najjaćeg, jer se ostali odmah uplaše napadaća - kazao nam je Brka.

Konaćno nas je pustio. Utrćali smo pre svih i dok smo prolazili pored crvenih drvenih sedišta, namerno smo ih spuštali da bi se vratila u prvobitan poloćaj i lupila. To je ućasno nerviralo Brku. Kada smo pronašli mesta, videli smo da je pod našim stopalima gomila ljspica od semenki. A kada smo ih nagazili, mislili smo da su bube koje prskaju pod stopalima. Seli smo i mirovali ćekajući da se ugase svetla. Ali pošto su sve karte bile prodate, znali smo da će ćekanje potrajati. Osećao sam da mi krće creva.

Odabrali smo film *Petak 13, drugi deo*. Kraj prvog dela bio je otvoren za snimanje nastavka. Filozofija filmskih nastavaka bila je pokretać odlaska u bioskop. Osetio sam da je pljeskavica sve toplija. Ona je bila moj prvi zadatak. Znao sam da ću je zagristi ćim se pojavi ime glavnog glumca. U prvoj sceni, nakon ogromnog

zalogaja, u ustima osećam ukus mesa, svinjskog i goveđeg. Devojka je pronašla glavu majke ubice iz prvog dela u frižideru. U sledećoj sceni je već bila mrtva. Želeo sam da pljeskavica traje što duže i pored toga što sam u kesi imao još jednu.

Ubistva su bila sve češća. Izvršilac je bio klinac iz prvog dela, koji se zove Džejson i koji je navodno mrtav, a u stvari je živ, jer na kraju prethodnog dela iskače iz jezera. Sada je nosio neku masku koja je podsećala na pripadnike Kju-kluks-klana. Povremeno sam spuštao pogled da vidim koliko mi je ostalo od prve pljeskavice. Osetio sam da mesa više nema. Pogledao sam u Drugog i Trećeg, koji su dovršili svoje i krenuli na piroške.

Razmišljao sam koja će devojka preživeti do kraja filma. Razmišljao sam na kom hororu je pljeskavica imala najbolji ukus. Bilo je to na *Magli*, ili možda na *Piranama 2*. Razmišljao sam i izvadio pirošku. Otkinuo sam parče i prineo ga ustima. Topila se zajedno sa sirom koji je imao neutralan ukus. Na ekranu su sekli ruke, glave, ljudi su umirali, a zatim se dizali iz grobova.

Kao da sam imao rupu u stomaku. Drugi i Treći takođe. Filmovi su na mene imali veliki uticaj. Bili su ogromna flaša sode bikarbone. Sve

što bih pojeo prošlo bi kroz mene; kao da nisam ni jeo. U bioskopu nisam mogao da se ugojim. Mogao sam da smršam. Prva piroška je bila gotova, a za njom i druga.

Finale filma je bilo uzbudljivo. Džejson je jurio devojkicu koja će mu doakati. Možda. Uzeo sam minjon i zagrizao ga dopola. Ukus je bio poput seksa koji ću prvi put imati tek pred odlazak na služenje vojnog roka. Donji deo minjona podsećao je na scenu iz filma *Bilo jednom u Americi*, kada klinac kupuje kolač u zamenu za seks, a onda shvati da je kolač ukusniji od seksa.

Baš kao Drugi i Treći, i ja sam voleo da posle slatkog pređem na slano. Ostala mi je druga pljeskavica. Devojkicu u filmu je završila u nekoj sobi u kojoj je Džejson vršio ritualni edipovski čin nad glavom svoje majke. Držala je neko koplje i čekala da se umobolni klinac pojavi na vratima. Pljeskavica je bila ukusnija od prve, jer je film postao napetiji. Jeo sam je brzo, halapljivo, želeo sam da završim s njom pre nego što Džejson završi sa ovom. Kada je u poslednjoj sceni uskočio kroz prozor iza devojkice, bez maske, lica deformisanog i unakaženog poput pravog čudovišta, otišlo je i poslednje parče, nestalo, iščezlo u privremenom zaboravu do naredne bioskopske predstave.

Karamele smo jeli na putu do autobuske stаницe, uzimali smo ih jedni od drugih, malo one poznatog ukusa, a malo i one od vanile i jagode. Lepile su nam se za zube i popunjavale rupe od karijesa.

- Džejson nikada neće biti popularan kao Majkl Majers - rekao je Treći.

- Hoće. Džejson više ubija od Majkla - rekao je Drugi.

Ja sam ćutao.

- Trećeg dela *Petka 13* neće biti.

- Drugi deo je bolji od prvog.

- Džejson je gluperda.

- Auuuu, a Majkl je kao pametan.

- Majkl ne zna za strah.

- Džejson je neuništiv.

- Pa i Majkl je.

- Šta misliš, kada bi ušli u ring da se bore jedan protiv drugog, ko bi pobedio?

Na početnoj stanici, desetak metara niže, stajao je samo jedan autobus. Silueta za volanom se nije pomerala. Izgledalo je kao da je autobus mrtav. Motor se oglasio poput urlika T-reksa, a zatim utihnuo. Silueta je mlatila rukama, udarala po volanu. Motor se ponovo oglasio kao dva T-reksa i nastavio da urliče. Farovi su, poput očiju, blesnuli i čudovište je krenulo da nas pojede. Otvorila su se samo prednja vrata.

Vozač nam je izgledao kao da su mu saopštili da mu žena ima ljubavnika.

Krenuo je brzo, preskakao stanice, kočio iznenada, otvarao pogrešna vrata. Kada se upalilo crveno svetlo na raskrsnici, nije zakočio. Približavali smo se nadvožnjaku koji je polukružno išao uzbrdo. Sva trojica smo pomislili da će ljudi vozač dati još veći gas, nastaviti pravo i, bez kočenja, odvesti sve putnike u bestraga. Osetili smo strah, ali onaj pravi. Džejson i Majkl su bili mala deca za njega. Oni nikada nisu mogli da budu tako hladnokrvni. Takođe, nijedan od njih nije imao vozačku dozvolu. Mada je Majkl vozio auto bez položenog ispita, nikada nije napravio udes.

Autobus se neplanirano zaustavio na prvoj stanici na Banovom brdu. Vozač je rekao da se pokvario i naredio da svi izađemo.

Ćutali smo nekoliko minuta, a onda je Treći razbio strah.

- Ajmo na viršle.

nikola

Sima je nestao iz autobusa koji je sleteo sa auto-puta. Bilo je troje mrtvih i petnaest povređenih. Tek nakon sedam dana mediji su objavili da čuveni filmski kritičar Simeon Todorić, osnivač Festivala apsurdnog filma u Majdanpeku, dobitnik više priznanja za brojnu filmsku publicistiku i član žirija na svim važnijim filmskim festivalima od Kana do Berlina, nije ni povređen, a ni mrtav, već ga samo nema. Sledećeg dana o njemu više niko nije ništa govorio.

Sima je, kao i ja, bio veliki zaljubljenik u sedmu umetnost. Zajedno smo kao osnovci išli u bioskop „20. oktobar”, gledali sedam puta *Pobesnelog Maksa*, osam puta *Ratnike podzemlja* i po deset puta *Noć veštica* i *Lice sa ožiljkom*. Verovali smo da je Džon Karpenter najbolji reditelj svih vremena. Nakon toga smo zavoleli

Sema Pekinpoa, Martina Skorsezea i Serđa Leonea, pa za njima i Romana Polanskog i Dejvida Linča. Gledali smo filmove širom otvorenih očiju, svesni da obojica imamo moć da u njima prepoznamo sve ono što valja ili ne valja, bez obzira na to da li je reč o umetnosti ili zabavi.

Tokom fakultetskih dana ja sam, baš kao i Sima, želeo da pišem o filmu – oštro, pošteno, beskompromisno i argumentovano. Kada sam počeo da radim kao novinar, stalno sam pokušavao da objavim neki članak o kinematografiji. Ali nije išlo. Moje kritike su završavale u korpi. Slično je bilo i sa Siminim, sve dok se jednog dana u njemu nije dogodila neobjašnjiva promena.

Listajući dnevnu štampu u redakciji, u *Politikinom* „Dodatku” na dve strane pojavio se tekst „Džon Ford – najbolji reditelj svih vremena” Simeona Todorića. Pomislio sam da je sve parodija, kojoj je Sima bio sklon. Ali kada sam počeo da ga čitam, shvatio sam da je sve vrlo iskreno, napisano s puno entuzijazma, uz direktno odricanje od svih filmova i autora našeg detinjstva. Ceo tekst je bio o tome kako su *Tragači* i *Čovek koji je ubio Libertija Valansa* veličanstvena filmska dela, večni odjek genijalnog autora.

Nakon tog teksta Sima mi se više nije javljao, izbegavao me je na projekcijama filmova

i počeo je da se druži s kritičarima koji su na sličan način hvalili Forda i često podsećali na to kako su *Tragači* omiljeni film Martina Skor-sezea, Pola Šredera, Džona Milijusa ili Stivena Spilberga. Verujte mi, proverio sam i zaista jesu. Tada sam pomislio da možda sa mnom nešto nije u redu. Nabavio sam *Tragače*, odgledao 10 minuta i prekinuo. Slično je bilo i sa *Čovekom koji je ubio Libertija Valansa*. Nije to bilo zato što sam mrzeo Džona Forda. Bilo je to zato što je moj mozak bio istreniran na drugačiji filmski jezik. Rastao je sa drugačijim shvatanjem filma. U svom sistemu mišljenja, Džona Forda sam mogao da prihvatim kao deo kinematografije, ali ne i kao autora kome bi trebalo da se divimo kao Alfredu Hičkoku.

Dečačke fascinacije filmovima naše mladosti ne znače da je taj film i remek-delo, samo smo u nekom trenutku, u skladu s našim godinama, taj film doživeli kao da nam je najbolji ortak jer nam je pokazao čemu služi kondom ili kako se radi jezikom tokom francuskog poljupca. Ali taj vaš ortak ostaje detinjast, dok vi rastete i pre-rastate ga. Ukoliko to ne učinite, u velikom ste problemu. Jedina gora stvar od toga jeste kada na silu uplovite u tuđa detinjstva, otmete im njihove filmske heroje i proglasite svojim. E, upravo to se dogodilo sa Simeonom.

Ili možda nije.

Prošlo je puno vremena, ostao sam neuspješni filmski kritičar i na televiziji gledao kako Sima dobija nagradu za životno delo. Kada su mu dali reč, izgovorio je nešto veoma čudno.

- Odrekao sam se pravih vrednosti kako bih se posvetio traganju, verujući da će mi *Tragači* pomoći da vratim filmsku dušu koju su mi drugi uzeli.

Tragači govore o potrazi za devojčicom koju su oteali Indijanci. Ta potera se toliko odužila da je tragačima poremetila životne planove, želje i nadanja. Da li je bilo vredno tražiti nekog koga su Indijanci, po tradiciji, preobratali da više nije u mogućnosti da živi sa belim ljudima? To je ideja tog filma. Tako sam je barem ja razumeo. Da, pogledao sam ga na kraju. Nije mi se dopao. Užasno je dosadan.

Čim se ceremonija završila, zazvonio mi je telefon.

- Alo.

- Da li je to Nikola?

- Ja sam.

- Zdravo. Ovde Simeon.

- 'De si bre?

- Nismo se dugo videli, ni čuli...

- Ma nema veze. Sad sam te gledao na televiziji.

- Možemo li da se nađemo?

- Kada?

- Za pola sata. Možemo u kafani „Kod Tifusara”.

- Ne zove se više tako.

- Nije važno. Samo dođi.

Spustio je slušalicu. Zvučao je uplašeno. Obukao sam se na brzinu i krenuo. U kafani je sedeo za stolom do zida, leđima okrenut ka njemu.

- Omatorio si - rekao je kada me je ugledao.

- Ti se dobro držiš.

- Super ti je ona knjiga *Osmeh*.

- Mnogo sam radio na njoj.

- Odlična ideja.

- Doprinos humoru.

- Znam da si popizdeo na mene. Ali bila je to šansa koju nisam mogao da propustim.

- Kakva šansa?

- Biću malo duži. Mogu da me čuju i ovde. Ali sad me nije briga. Dobio sam ono što sam želeo, a jedino me zbog tebe grize savest. Za njih me boli uvo.

- Slušam.

- Bilo je to nekoliko dana nakon što sam diplomirao. Neko je prijavio da se ložim na film i da neću nikada pisati književne kritike. Zvonili su mi na vrata. Bio je početak maja. Predstavili

su se kao ljubitelji vesterna i ponudili mi nekoliko brošura o Džonu Fordu. Sve u jarkim bojama, veselo, s puno cveća i optimizma. Rekao sam im da ga ne volim, ali su bili uporni. Imali su taj glupi osmeh. Ubedili su me da dođem na njihovu tribinu u nekom stanu u Mirijevu. Jebiga, bile su devedesete, inflacija, nije se imalo.

– Kakve veze ova priča ima sa bilo čim?

– Na toj tribini su me ubeđivali u vezi s *Tragačima*. Rekli su da je to film koji bi bilo poželjno da stalno hvalim. Aminovali su i za *Čoveka koji je ubio Libertija Valansa*, ali ne kao za *Tragače*. Rekli su da će mi srediti da stalno objavljujem kritike, ali da svaki film o kome pišem moram da povezujem sa Džonom Fordom. Pokazali su mi i listu svojih članova širom sveta. Da li ti znaš koja su imena tu? Da li ti znaš ko je sve ljubitelj Džona Forda? Zato sam i prihvatio da pišem kritike po principu – sve to je već uradio Džon Ford ili to je tema kojom se bavio Džon Ford ili to su likovi koje je najbolje obradio Džon Ford i slično. Razumeš? Tako sam se uvukao u to sranje.

– Prilično je uvredljivo bilo kada si rekao da je glavni negativac koga glumi Hju Kiz Bern u *Pobesnelom Maksu* imitirao glumu Lija Marvina u *Čoveku koji je ubio Libertija Valansa*.

- Ma ni sam se više ne sećam šta sam i kako sve to uvezivao. Ali oni su mi višestruko vratili. Dobro su plaćali, posao se širio.

- Znam, pratio sam tvoju karijeru. Uvek si davao nagrade najvećim sranjima na festivalima.

- Pokušao sam pre desetak godina da izađem iz svega toga. Napisao sam tekst o *Boni i Klajdu*, o značaju tog filma za početak novog Holivuda i za velike promene koje su usledile. Nikada nije objavljen. Ali su mi zato stigla dva opasna tipa koja su mi zapretila da će mi oduzeti sve što imam ako se to ponovi. Podsetili su me da je reditelj Artur Pen režirao *Mali veliki čovek*, koji je bio izdaja Džona Forda i da bi bilo mnogo bolje da napišem tekst u kome ću sve najgore reći o tom reditelju.

- I to si, beše, i uradio.

- Nisam imao izbora. Da li znaš šta rade članovima koji žele da se odreknu *Tragača*? Priča se da su Hit Ledžer, Filip Simor Hofman i Robin Vilijams takođe nekada voleli taj film i javno ga se odrekli.

- Ma daaaaaj....

- Kunem se.

- I, zašto si me sada zvao?

- Ovde imam knjigu koju želim da objaviš umesto mene. Tu su sve tajne Džona Forda. Pogrešni kadrovi, nelogična montaža, šmira

Džona Vejna, haotični likovi, loš humor. Svi treba da shvate koje je to sranje od reditelja.

- Nisam ti ja dobar izbor. Moje knjige slabo prolaze.

- Bilo bi drugačije da si voleo Džona Forda. Meni neće dati da je objavim. Tebi je to velika šansa.

- Mogu da je pročitam i kažem ti šta mislim. To je sve.

- Nećeš moći, jer me posle ovoga sigurno više nećeš videti.

Otišao je bez pozdrava. Samo mi je sutradan porukom javio da je otputovao na more, onim autobusom koji je sleteo s puta.

Knjiga je bila dobra. Nije imala naslov. Nazvao sam je *Sekta Džon Ford*. Potpisao sam je kao svoju i poslao izdavaču. Svidela mu se, jer je i on mrzeo Džona Forda. Na dan promocije niko nije došao, ali uveče su mi zvonili na vrata. Predstavili su se kao fanovi reditelja Hauarda Hoksa. Rekli su mi da je knjiga odlična, ali da je neophodno da se malo pogura. Pozvali su me na razgovor u neki stan na Medaku. Rešio sam da se pojavim i bolje ih upoznam.

Zbog *Lica sa ožiljkom**.

* Prvu verziju filma *Lice sa ožiljkom*, iz 1932. godine, režirao je Hauard Hoks.